

Kievitpul met blauwe codevlag.
Foto: Jouke Altenburg

Jaar van de Kievit 2016: wat weten we, wat zijn de plannen

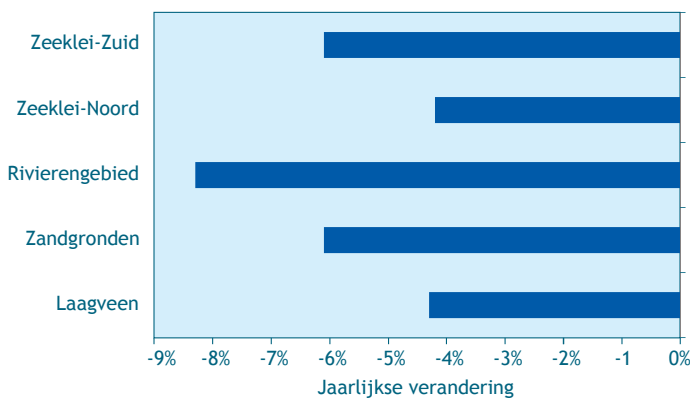
Weinig vogelsoorten zijn zo bekend, ook bij het grote publiek, als de Kievit. Deze weide- en akkervogel is in ons land de algemeenste broedende steltloper. Net als de Grutto is hij een icoon van onze open agrarische landschappen, met een in Europees opzicht relatief grote broedpopulatie. Daar gaat het echter verre van goed mee. Dit was voor Sovon en Vogelbescherming aanleiding om 2016 uit te roepen tot Jaar van de Kievit. In 2016 wordt specifiek onderzoek uitgevoerd om essentiële, nog ontbrekende kennis te vergaren. In het proefjaar 2015 is dit voorbereid en werd historisch materiaal uitgewerkt.

Talrijk maar in de problemen

De Kievit is bij ons nog steeds een talrijke en wijd verspreide broedvogel. De vorige broedvogelatlas ging nog uit van tenminste 200.000 broedparen rond de eeuwwisseling. Hoewel hij in alle provincies broedt, zit twee derde van de landelijke broedpopulatie in Friesland, Noord-Brabant, Gelderland, Overijssel en Noord-Holland.

Nadat de Kievit in een eerder stadium zich onverwacht goed bleek aan te passen aan beginnende intensivering van graslandgebruik, nam hij vanaf midden 20^e eeuw ook toe op bouwland. Dit werd krachtig bevorderd door de opkomst van maïs dat, na de laatste grondbewerking, goede vestigingsmogelijkheden biedt. Tot ongeveer 1990 bleef het de soort voor de wind gaan, terwijl bijvoorbeeld de Grutto vanaf de jaren zestig al sterk in aantal afnam. In de laatste 25 jaar zijn echter ook de aantallen Kieviten sterk verminderd, met ca. 40%. Er zijn

nog geen tekenen van stabilisatie of herstel, en de huidige malaise bij de Kievit is vergelijkbaar met die bij erkende probleemkinderen als Scholekster, Grutto en Veldleeuwerik. In de laatste tien jaar namen de aantallen landelijk met gemiddeld 5,4% per jaar af. De sterkste afname vond plaats in het rivierengebied, de minst sterke in laagveengebieden en op de Noord-Nederlandse kleigronden (figuur 1).

Figuur 1. Kievit. Jaarlijkse afname (2005-14) uitgesplitst naar fysisch-geografische regio.

Honderdduizenden nestgegevens

Over de reproductie van de Kievit, althans tot het uitkomen van de eieren, is veel bekend. Grote hoeveelheden gegevens zijn verzameld in het kader van vrijwillige nestbescherming. Door samenwerking met agrarische natuurverenigingen en LandschappenNL zijn zeer veel data vanaf midden jaren tachtig in één groot bestand bijeengebracht. Dit biedt mogelijkheden om het uitkomstsucces van legsels te berekenen (bijna 233.000 nesten) en de legdatum te bepalen (ruim 187.000 nesten).

Op grasland blijken vroeg gestarte leg-

sels het meest succesvol te zijn, op maïs maakt de legdatum minder uit. De piek van de eileg ligt in gras tussen half maart en half april. Op maïsland wordt een eerste piek half maart gevolgd door een tweede eind april/begin mei, wanneer de grondbewerking voltooid is (figuur 2, z.o.z.). De gemiddelde datum van eerste eileg is zowel op gras als maïs sinds halverwege de jaren tachtig met ongeveer vijf dagen vervroegd.

Kuikenoverleving cruciaal

De beschikbare nestgegevens leveren belangrijke informatie op over het uitkomstsucces van legsels. Wat er daarna met de kuikens gebeurt, die immers nestvlinders zijn, is grotendeels onbekend. Dat informatie daarover essentieel is om te begrijpen waarom de Kievit zo hard achteruitgaat, is niet alleen logisch maar blijkt ook uit theoretische modellen. Niet voor niets zijn in de afgelopen jaren her en der in het land experimenten opgezet om de overleving van kuikens te verhogen.

In de pilotstudie in 2015 is onderzocht of de kuikenoverleving kan worden bepaald door kuikens individueel herkenbaar te maken met vlaggetjes. Ze bleken daarvan geen merkbare hinder te ondervinden. Het aflezen zelf was tijdrovend: het is vaak wachten totdat de kuikens in lage vegetatie of op kale grond komen, zodat de pootjes zichtbaar worden. Hulde aan de vrijwilligers die hier zo veel tijd in staken!

Resultaten pilot

Op acht locaties verspreid over het land zijn 7-18 kuikens per gebied intensief gevolgd. Van 102 kuikens werden er 7-10 vliegvlug. Een ronduit belabberde uitkomst.

Maar wel een resultaat dat past bij de indrukken elders in het land. Overal klaagden vogelaars dat weidevogels weinig jongen groot kregen. De weersomstandigheden waren dan ook ongunstig, met een combinatie van relatief lage temperaturen en droogte in de opgroefase van kuikens. Bovendien was de predatiedruk dit voorjaar erg hoog. Het is aannemelijk dat dit deels een gevolg was van een ineens stortende muisstand na een uitzonderlijk goed mui-

zenjaar 2014; predatoren moesten daarom uitkijken naar andere prooien.

In hoeverre ook de lastige vindbaarheid van gemerkte jongen meespeelt, moet in 2016 worden uitgezocht. Wel is al duidelijk dat het merken van oudervogels (die nu eenmaal opvallender zijn) de kans op het terugvinden van gemerkte jongen vergroot.

Onderzoek in 2016

Het onderzoek in 2016 gaat zich toespitsen op (a) de kuikenoverleving op gras, maïs en wellicht in reservaten, (b) de effectiviteit van beschermingsmaatregelen, (c) de ontwikkeling van een systeem om de reproductie te meten via het noteren van broedcodes, en (d) verdere ontsluiting van historische datasets. Sovon-vrijwilligers kunnen vooral bijdragen aan (a) en (c).

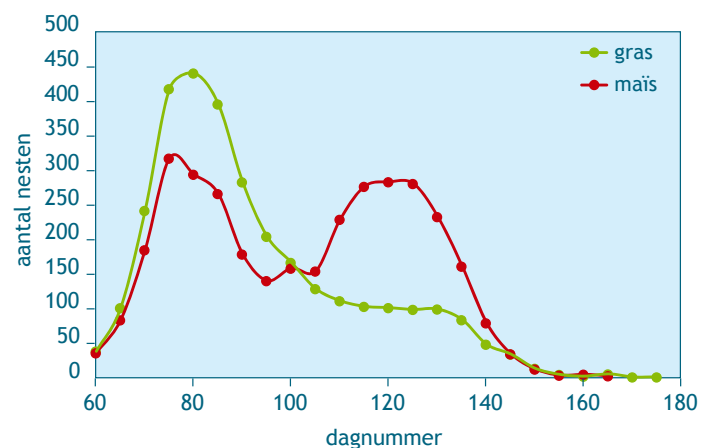
De kuikenoverleving willen we goed in kaart brengen in zorgvuldig gekozen onderzoeksgebieden, waar ringers, aflezers en beschermers nauw samenwerken. We hopen zo veel mogelijk oude vogels individueel herkenbaar te maken, wat het zoeken naar gemerkte pullen kan vergemakkelijken. Liefst willen we dan ook zo veel mogelijk aansluiten bij bestaande RAS-projecten (*Retrapping Adults for Survival*). Projecten waarbij jaarlijks volwassen vogels worden gekleurd en afgelezen, om zo de overleving te bepalen.

Het noteren van broedcodes bij broedvogelinventarisaties (Broedvogel Monitoring Project, BMP) kan wellicht leiden tot een (grote) inschatting van het landelijke broedsucces. Hiermee is al ervaring opgedaan bij andere soorten (alarmtellingen

Grutto) en, bij de Kievit, tijdens onderzoek in het Waddengebied. Belangrijk is daarbij dat deelnemers tijdens hun inventarisaties scherp onderscheid maken tussen alarmerende en 'gewoon aanwezige' Kieviten. In het geval van alarmerende vogels, dient te worden opgelet of er aanwijzingen zijn voor de aanwezigheid van kuikens, wat vanaf half april speelt. Het kost wat extra tijd, maar levert een verdieping van de kennis op en draagt bouwstenen aan voor het behoud van de Kievit als broedvogel.

We houden u op de hoogte!

● Wolf Teunissen & Maja Roodbergen

Figuur 2. Kievit. Start van eileg op grasland en maïs in periode 1987-2014.